

АНОТАЦІЯ

Добровольська Р. О. **Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2020.

Дисертаційна робота присвячена комплексному вивченню педагогічних умов формування готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти, розробці методики її формування у процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Професійна готовність вчителя музичного мистецтва є професійно важливою інтегративною якістю особистості, що поєднує в собі засвоєні у процесі професіоналізації гуманістичні ціннісні орієнтації, професійно-етичні норми та етично значущі особистісні якості, які регулюють професійну діяльність і спілкування. Сутнісний зміст професійної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва адекватно розкривають чотири компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-рефлексивний і діяльнісний. Мотиваційно-ціннісний компонент готовності майбутніх учителів музичного мистецтва відображає сформованість потреби в творчій діяльності, спрямованість на створення умов для саморозвитку, самореалізації дітей у мистецькій діяльності, усвідомлення значущості музичного мистецтва у системі освіти. Когнітивний компонент характеризує компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва у використанні особистісно-орієнтованих технологій навчання та виховання у музично-естетичному просторі школи, впровадженні інноваційних методик організації різних видів музично-творчої діяльності учнів. Особистісно-рефлексивний

компонент готовності представлений професійно важливими якостями особистості (здатність до самоаналізу і самооцінки власної педагогічної діяльності, відповідальність, емпатія, почуття гармонії, естетичного смаку). Діяльнісний компонент знаходить вияв у вміннях вибору та доцільного поєднання музично-виконавських і творчих форм роботи, вміннях планування та реалізації різних видів музично-творчої діяльності за законами емоційної драматургії, створення емоційно-захоплюючої атмосфери, комунікативних та організаторських і музично-творчих умінь.

Враховуючи сутнісні характеристики і структурні компоненти формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти, ми визначили відповідні критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-рефлексивний, діяльнісний) та показники, що дають змогу оцінити рівень сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору. Показниками мотиваційно-ціннісного критерію визначено: професійно-ціннісне ставлення до майбутньої музично-педагогічної діяльності; спрямованість на професійно-творчу діяльність зі створення музично-естетичного простору загальноосвітньої школи; прагнення до особистісного саморозвитку, професійного самовдосконалення; прагнення до професіоналізму у вирішенні завдань створення музично-естетичного простору навчального закладу; мотив реалізації власного творчого потенціалу як запорука самореалізації учнів у музично-естетичній діяльності. Показниками когнітивного критерію є: знання про особливості використання музично-педагогічної підготовки у створенні музично-естетичного простору загальноосвітньої школи; система знань про музично-естетичний простір навчального закладу; знання творчих методів і форм організації процесу музичного виховання та освіти під час урочної та позаурочної діяльності дітей; знання новітніх музичних технологій створення музично-естетичного простору загальноосвітньої школи. Особистісно-рефлексивний критерій

характеризується такими показниками: здатність до адекватної оцінки своєї діяльності зі створення музично-естетичного простору загальноосвітньої школи; сформованість професійних виконавських умінь; організаторські вміння; ширість, доброзичливість, емоційність у професійному спілкуванні з дітьми; емоційна чутливість до музики; здатність до емпатії; сформованість естетичних почуттів і емоцій, адекватних цілям і завданням музично-естетичного виховання. Як показники діяльнісного критерію розглядаються уміння професійно-творчої музично-педагогічної діяльності, необхідні для створення музично-естетичного простору загальноосвітньої школи; вміння включення учнів у різні види музичної діяльності на уроці та поза уроками; вміння використання колективних форм музично-творчої діяльності у створенні музично-естетичного простору навчального закладу; вміння стимулювання інтересів учнів до музично-творчої діяльності в умовах школи.

Відповідно до визначених критеріїв і показників було підібрано комплекс діагностичних методик (анкетування, опитування, тест Т. Ільїної «Мотивація навчання у ЗВО»; методика вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокіча, заснована на прямому аранжуванні двох списків цінностей: термінальних – цінностей-цілей та інструментальних – цінностей-засобів; методика діагностики соціально-психологічних установок особистості в мотиваційній сфері О. Потьомкіної, що дає змогу визначити чотири установки особистості в діяльності: на процес, на результат, на альтруїзм, на егоїзм; «Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху» (Т. Елерс), методика К. Замфір у модифікації А. Реана щодо діагностики мотивації професійної діяльності; методика «Вивчення професійної спрямованості особистості» Є. Рогова; методика А. Реана «Мотивація досягнення успіхів та уникнення невдач»; методика Р. Немова «Вимірювання мотивації досягнення успіхів та уникнення невдач», адаптовані до дисертаційного дослідження), які допомогли на констатувальному етапі дослідження визначити й описати чотири рівні вищезазначеної готовності: мінімальний, низький, достатній, високий.

Мінімальний рівень характеризується безсистемністю та частковістю психологічних, педагогічних, методологічних, музичних і мистецьких знань, відсутністю навичок їх застосування у педагогічній діяльності з організації музично-естетичного простору закладу загальної середньої освіти, несформованістю комунікативних та організаційних умінь, відсутністю зацікавленості в ознайомленні та впровадженні інновацій у власну професійну діяльність.

Низький рівень визначається фрагментарністю психологічних, педагогічних, методологічних, музичних, мистецьких знань, неусвідомленістю їх міжпредметних зв'язків, частковими можливостями поєднувати набуті знання з педагогічною практикою, недостатньою сформованістю комунікативних та організаційних умінь, відсутністю інтересу до впровадження інновацій у музично-естетичному просторі закладів загальної середньої освіти.

Достатній рівень окреслюється наявністю необхідного обсягу психологічних, педагогічних, методологічних, музичних, мистецьких знань, усвідомленістю їх інтегрованого характеру, вміннями застосовувати професійні знання для вирішення типових і нетипових педагогічних ситуацій у сфері культурно-мистецької освіти, варіативністю педагогічного мислення, помірно розвинутими комунікативними й організаційними вміннями, зацікавленістю до інноваційних процесів у музично-естетичній підготовці учнів.

Високий рівень характеризується сформованістю системи психологічних, педагогічних, методологічних, музичних, мистецьких знань, усвідомленням їх інтегрованого характеру та міжпредметних зв'язків, здатністю творчо застосовувати професійні знання і вміння для вирішення нестандартних педагогічних ситуацій у сфері мистецької освіти в музично-естетичному просторі закладів загальної середньої освіти, креативністю педагогічного мислення, розвитком на високому рівні комунікативних та організаційних умінь, здатністю до впровадження інновацій.

Результати всіх апробованих методик на констатувальному етапі експерименту свідчать про те, що на початок експерименту високий рівень готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору ЗЗСО виявлений у 1,32 % студентів ЕГ і в 1,83 % студентів КГ, достатній рівень – у 10,57 % студентів ЕГ і в 10,96 % студентів КГ. Низький рівень встановлено в 38,77 % студентів ЕГ і 38,36 % студентів КГ. Мінімальний рівень готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору ЗЗСО складає 49,34 % в ЕГ і 48,85 % у КГ.

Аналіз психолого-педагогічних джерел, узагальнення результатів констатувального етапу дослідження, а також урахування особливостей особистісно-професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва дали змогу визначити комплекс педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти: інтеграція змісту професійної підготовки студентів шляхом реалізації міжпредметних зв'язків, поетапне впровадження в освітній процес технології музично-педагогічного проектування, активізація пізнавальної діяльності студентів шляхом застосування інтерактивних методів і групових форм організації навчання. Модель формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору ЗЗСО має відкритий характер і є складною динамічною системою, що об'єднує цільовий (мета, завдання), змістовий (методологічні підходи і принципи професійної підготовки), процесуальний (педагогічні умови, форми і методи формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до створення музично-естетичного простору ЗЗСО, етапи їх реалізації) та результативно-оцінювальний (критерії та рівні готовності) блоки, відображає цілісний педагогічний процес музично-педагогічної підготовки, що здійснюється поетапно. Результатом її впровадження є сформована готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти. Варто зазначити інноваційну спрямованість моделі формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до

організації музично-естетичного простору школи, що відповідає сучасній концепції викладання музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти України, а також зумовлює готовність майбутніх фахівців розробляти і втілювати інноваційні ідеї під час організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти.

У дослідно-експериментальній роботі в дисертаційному дослідженні була здійснена оптимізація сформованих у ЗВО методичних підходів на основі проектування та реалізації функціональної моделі формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти. Це було зумовлено тим, що ця модель дозволяє вибудувати навчання як функціональну систему, що саморозвивається, в межах якої досягається цілеспрямоване, поетапне нарощування ресурсів саморозвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що реалізація обґрунтованих педагогічних умов та розробленої методики забезпечує комплексний розвиток усіх структурних компонентів готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісно-рефлексивного, діяльнісного. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, на статистично значущому рівні збільшилася кількість студентів з високим рівнем сформованості готовності (з 1, 32 до 25, 99) і водночас суттєво зменшилося число студентів з низьким рівнем (з 38, 77 до 23, 35).

Ключові слова: інтеграція змісту професійної підготовки студентів; міждисциплінарна комунікація; методи активного та інтерактивного навчання; готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти; формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до

організації музично-естетичного простору закладів загальної середньої освіти; музично-естетичний простір закладів загальної середньої освіти; групове навчання; ділові ігри; рольові ігри; педагогічні умови; технології музично-педагогічного дизайну.